

BOŽENA FILIPAN
Varaždinske Toplice

ZNAČAJKE BIOGRAFSKIH I
AUTOBIOGRAFSKIH ZAPISA
IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOG

*MERKMALE DER BIOGRAPHISCHEN WERKE UND DER AUTOBIOGRAPHISCHEN
SCHRIFTEN VON IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI*

In der Abhandlung geht es um den Platz und die Rolle von Ivan Kukuljević Sakcinski unter den kroatischen Biographen in Bezug auf seine theoretischen Grundsätze und wissenschaftliche und literarische Werke.

Im zweiten Teil ist die biographische Materie dargestellt, insbesondere autobiographische Aufzeichnungen in Tagebüchern und in der Korrespondenz aus seiner Jugendzeit. Es wird die Entwicklung literarischer Interessen sowie auch literarischen, dichterischen und dramatischen Schaffens, seit 1835 in kroatischer Sprache geschrieben, gezeigt.

Die Autorin setzt sich für die Zusammenstellung des Nachlasses und für die Erstellung einer kritischen Biographie von Ivan Kukuljević Sakcinski ein.

U književnom i znanstvenom opusu Ivana Kukuljevića Sakcinskog biobibliografije zauzimaju značajno mjesto. Na njihovu vrijednost ukazali su svi Kukuljevićevi biografi, povjesničari umjetnosti i književnosti¹, a Jaroslav Šidak ocijenio ih je ovako: ".. od njih su mnoge (rasprave), osobito biografije, zadržale trajnu vrijednost...". Slavko Ježić isto tako izdvaja Kukuljevića između mnogobrojnih biografa XIX. st. ".. od brojnih po opsegu i vrijednosti rada, na prvom mjestu je Ivan Kukuljević Sakcinski. Ne osvrćući se na mnogobrojne monografske radove, izdvojio je tri Kukuljevićeva biografska leksikona: umjetnički (Slovník...) - historijski (Glasoviti Hrvati...) - književni

(Književnici u Hrvata iz prve polovice XVII. st....) koji je ocijenio kao biografsko-bibliografsku građu za stariju kajkavsku književnost.

Zdenko Šenoa² isto tako drži da je "Slovník..." prvi jugoslavenski umjetnički biografski leksikon." Jakša Ravlić³ razvrstao je Kukuljevićeva djela u četiri cjeline: 1. beletristički radovi, 2. ostali radovi, 3. bibliografija i 4. urednički radovi. Naglasivši time njihovu znanstvenu vrijednost, oduzeo im je beletrističku! Priređivači Povijesti hrvatske književnosti⁴ upozoriše kako treba Kukuljevićevu književnu djelatnost apsolutističkog razdoblja "dopuniti bibliografsko-biografskim djelima". Nadalje, tome treba pribrojiti i ona, ne čisto literarna djela koja su u ovom razdoblju značila doprinos domaćoj kulturi u širem smislu. To su u prvom redu Pjesnici hrvatski (Zagreb, 1856., 1858. i 1867.) i Bibliografija hrvatska (Zagreb, 1860. i Dodatak, 1863.). Uočene literarne vrijednosti tih djela, međutim, nisu kasnije vrednovana literarnim mjerilima.

Začudno je ipak to što se u enciklopedijskom prikazu hrvatskih biografa Kukuljevićevo ime ni ne spomenje⁵. (ELZ, 1955.)

Kako su navedeni enciklopedijski prikazi neusklađeni, nameće se pitanje: koje i kakvo mjesto među hrvatskom biografima pripada Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom?

Budući da su ovogodišnji "Kukuljevićevi dan" tematski posvećeni Kukuljevićevu doprinosu hrvatskoj književnosti, u ovome radu prikazat će se značajke biografskih radova, autobiografskih zapisa i drugih priloga iz ostavštine od značenja za hrvatsku književnost u svjetlu suvremenih znanstvenih postavki.

Da bismo mogli ocijeniti biografsku i biografičarsku djelatnost Ivana Kukuljevića Sakcinskog u njegovu i sadašnjem vremenu, osvrnut ćemo se ukratko na razvoj znanstvenog pristupa izradi biografija.

Srednjovjekovna književnost nje govala je pretežno legende hagiografije, renesansa uvodi i biografije svjetovnih osoba, a pojačani interes za biografije istaknutih osoba u XVIII. i XIX. st. pod utjecajem je filozofije, pogotovo njemačkih romantičara. Biografi opisuju ideje značajnih osoba, najviše političara. U Americi se pod utjecajem njemačke "Geistesgeschichte" razvila "intelektualna historija" čija su istraživanja usmjerena na stvaralačka dostignuća intelektualne elite na različitim područjima kulture, a temeljila su se na proučavanju pretežito unutarnjeg smisla postignuća. Šezdesetih se godina u svjetskim historiografijama mijenja pristup historijskim istraživanjima pod utjecajem sociologije i psihologije ("psihohistorija" i "psihobiografija").

Pod tim utjecajem nastaje "nova američka historiografija" koja razvija različite historijske poddiscipline u okviru kojih su se proučavale sve brojnije pojedinosti iz društvenog života. Grupa američkih autora napušta tradicion-

alne postavke "intelektualne historije" te umjesto dotadašnjeg opisivanja ideja velikih ljudi oni žele proučiti i prikazati društvenu uvjetovanost njihova stvaralaštva⁵. William M. Johnston⁶ autor je "intelektualne i društvene historije". Oslanjajući se na Mannheimovu sociologiju znanja, socijalnu psihologiju i Freudove psihoanalitičke metode u proučavanju specifičnog odnosa znanja i književnosti, promatra produkte intelektualnog stvaralaštva pod utjecajima "mikrosociologije" i "makrosociologije".

Antropološka istraživanja ukazala su na potrebu da se uz intelektualnu elitu proučavaju i obični ljudi. Moderna biografija nastoji obuhvatiti sve potrebne elemente, a proučava pozitivne i negativne osobine ličnosti kao i sve faktore koji sudjeluju u stvaranju njene duhovne cjelovitosti. Socijalna psihologija razvila je metode proučavanja produkata djelatnosti, a pedagoška psihologija kvalitativne i kvantitativne metode za istraživanje i razvijanje kreativnosti. Biografije kreativnih osoba predmetom su istraživanja i pedagogije, osobito radi njihove primjene kao modela ponašanja.

Teoretske postavke i biografski radovi Ivana Kukuljevića Sakcinskog

Stanje hrvatske književnosti i knjižarstva u vrijeme Ivanova gimnazijskog školovanja prikazao nam je u autobiografskoj crtici u kojoj opisuje posjet grupe gimnazijalaca stenjevačkom župniku i kajkavskom književniku Mikloušiću godine 1830. "... Primivši nas veoma ljubežljivo..... zametnu s nama razgovor o naših naucih i preporuču nam toplimi riečmi, da čitamo hrvatske knjige. Pošten starac ni nepomisli, da osim njegovih i Lovrenčićevih knjiga tada ne bijaše uprav druge kajkavske hrvatske knjige, koje bi mladež čitati mogla, jer katekizmi, prodeštva, molitvene knjige i žitje svetaca nisu baš oni predmeti, kojimi bi se svjetska mladež podjedno rado zabavljala, ostale pako knjige čistom hrvatštinom pisane nebijahu tada zagrebačkoj mladeži ni po imenu poznate. Nagovaranje starca imalo je tu posljedicu, da smo počam od onoga dana u konviktu stali ponajprije čitati barem ono malo hrvatskih knjiga, da smo dapače i sami počeli pisati hrvatski, premda nas u školi o tom nitko poučavao nije. ..."⁷

No, poticaj Mikloušićev ostade trajnim motivom traganja za hrvatskom knjigom, najprije u očevoj i Akademijinoj knjižnici i onda trajno u velikim svjetskim knjižnicama. Rani interes za sistematičnim prikupljanjem bibliografske građe je njegov "Abecedni imenik" kojim je do 1840. godine prikupio građu za povijest umjetnosti i književnosti u "ilirskim državama". Svega dvije godine potom počinje objavljivati u Gajevoj Danici biografije značajnih osoba iz hrvatske političke i kulturne povijesti da bi ih završio svojim posljednjim biografskim zbornikom "Glasoviti Hrvati..." godine 1886.

Osim ranog interesa izrazite darovitosti za biobibliografsku djelatnost, u Kukuljevića je također izražena rana programska orijentacija prema znamenitim osobama iz hrvatske političke i kulturne povijesti. Već 1842. godine piše u uvodnom dijelu svoje prve, nastupne historijske rasprave "Carevi rimski od plemena Ilirije" ..Ne ponosite se rekoh s dêli cêlog naroda ni njegovih pukah, već se ponosite s pojedininimi muževi od roda vašega, koji su kao pojedini članovi vaši slavu zaslužili.."

Prisjetimo li se i njegova političkoga programatskog članka iz iste godine sa zahtjevom da se uspostavi samostalna hrvatska vlada i da službeni jezik bude hrvatski, mladi nam se Kukuljević na samom početku javne, političke i književne djelatnosti pokazuje kao potpuno zrela osoba s izgrađenim filozofskim stavovima europskoga klasičnog romantizma nacionalne usmjerenosti.

U zreloj dobi, 1869. godine, i opet u uvodnom dijelu svoje studije o Marku Maruliću i njegovu dobu, svoj raniji stav dopunjuje zahtjevima: "Ako hoćemo da prosudimo valjano djelovanje budi kojega znamenitoga čovjeka, treba da poznajemo prije svega dobu u kojoj je živio; javno i duševno stanje domovine njegove, što je na njega utjecalo, i znamenite suvremenike koji ga okružuju." Ovom bismo mogli pridodati i potrebu proučavanja društveno-gospodarskih sastavnica, za što se je zalagao također. A onda još i 1886. god. u uvodnome dijelu posljednjega biografskog zbornika "Glasoviti Hrvati prošlih vjekovah" ističe kako bi trebalo temeljitije opisati karakter osobe i društvene odnošaje.

Ovim postavkama ostao je, dakle, vjeran doživotno i to je isto zahtijevao od svojih suradnika koji su htjeli pisati "kritičke biografije".

Time je utemeljio suvremenu biografiku i literarnu biografiju, pa bismo ga stoga morali cijeniti i kao **prvog teoretičara hrvatske biografije**.

Iako skromna, hrvatska književna tradicija ostala je njegovim osloncem. Prethodnici mu bijahu malobrojni, a u književnosti zanemareni. Dok su se srednjovjekovne hagiografije zadržale sve do Kukuljevićevih gimnazijskih dana, renesansni pa ni prosvjetiteljski biografi poput Marulića i Krčelića nisu stekli svojih sljedbenika. Biografski zbornici, latinski iz XVII. st. i dva hrvatska, Kožičev iz 1561. i Gašparotijev iz 1761. godine, javnosti ostadoše nedostupni.

Odgojen na literaturi njemačkih i engleskih romantičarskih klasika, ne bijahu mu nepoznate ni ideje filozofskih klasika romantičara, osobito djelatna uloga osobe i moralna načela Fichtea i Herdera te Schellingove i Schillerove filozofije umjetnosti. Uopće, bio je jedan od najobrazovanijih ljudi svoga vremena, iako bez formalnih akademskih zvanja.

U hrvatsku historiografiju i književnost prenosi te europske filozofske zasade upravo u razdoblju najveće ugroženosti hrvatskih egzistencijalnih pitanja: opstojnosti hrvatskog jezika i državopolitičke samostalnosti.

Njegovi bi se javni govori i programatski članci mogli usporediti s neustrajivošću i žarom Fichteovih "Govora njemačkom narodu" 1807.-8. u zaposjednutom Beču. Tako isto i Kukuljević podjednakim borbenim aktivizmom ulazi u istodobnu borbu za narodna i državna prava na političkom, književnom i znanstvenom polju. Uz živuće rodoljube pronalazi on znamenite povijesne osobe čijim primjerima želi probuditi nacionalnu svijest; oživljuje ih njihovim biografijama te vraća u hrvatsko kulturno tkivo one slavne Hrvate koje su svojatale tuđinske povjesnice.

Stoga je Kukuljevićev ulazak u javni i politički život Hrvatske povezan i s razvojem vlastitog literarnog stvaralaštva koje tada obogaćuje biografijama. Prve objavljuje u Danici, gdje od 1842. do 1847. predstavlja širem čitateljstvu pored biografija careva rimskih još i Ivana Oršića, Floru Zuzorić, Jana Panonija i Vladislava Menčetića, sve uz popratne povijesne bilješke i bibliografiju, pa onda kasnije to radi i u drugim časopisima doživotno. U apsolutističkom razdoblju započeo je izdavanjem djela starih pisaca⁸: 1852. izlazi Dinko Zlatarić u dva dijela, 1856. priređuje djela Menčetića, Zlatarića, Kavanjina, Marulića. Objavljuje tada i Valentilenijevu Bibliografiju. Iste godine započeo je objavljivati i vlastite biografske zbornike: Pjesnici hrvatski XV. vijeka, 1856., Pjesnici hrvatski XVI. vijeka, 1858. Književnici u Hrvata iz prve polovice XVII. vijeka s ove strane Velebita, 1869. (Arkiv, knj. IX i X).

U tome razdoblju izdaje i "Slovník umjetnikah jugoslavenskih" (I-IV, 1858.-1860.) u kojem su abecednim redom od A do zaključno Sind opisani umjetnici, ali i zanatlije s različitih područja umjetnosti (da tu opširnu zamisao svoje mladosti ne dovrši!) Građu za taj biografski leksikon skupljao je od rane mladosti osobnim istraživanjem i prikupljanjem od prijatelja iz Beča, Rima i Mletaka. Iste godine u kojoj obustavlja taj rad objavljuje Bibliografiju hrvatsku⁹, nakon tri godine njen Dodatak, a "dopunjke" skuplja doživotno.

Akademijin zbornik "Stari pisci" započinje 1869. upravo Kukuljević Markom Marulićem, po njemu sabranim pjesmama i znamenitim uvodom "Marko Marulić i njegovo doba". U posljednjem životnome kvartalu napisao je manje biografske priloge: 1873. o Gundulićevu prijedlogu Tassova Jerusolina, 1879. Ljubovne pjesme nepoznata Lovranina i 1885. Beatrica Frankapanka i njezino doba. Svoje posljednje godine života posvetio je zadnjem biografskom zborniku "Glasoviti Hrvati."¹⁰ u kojem je prikazao izabrane osobe hrvatske intelektualne elite u domovini i izvan nje u razdoblju od XV. sve do druge polovice XIX. st. Njihovim životopisima oslikao je duhovnu klimu Europe u različitim povijesno-kulturnim razdobljima. U Hrvatskoj je to četiristoljetno ratovanje s Turcima za kojeg dolazi do posebnosti u društveno-vjerskim previranjima: islamizacija s jedne i reformatorskih prodora te protureformatorskih progona s druge strane. Vrijeme je to i velikih društvenopolitičkih previranja, od "Velike bune" hrvatskih humanista Ivana Viteza i Ivana Česmičkog do

"Velike seljačke bune". Među "Glasovite Hrvate prošlih vjekova" uvrstio je i već ranije obrađene književnike: pjesnika Jana Panonija, hrvatskog imena Ivan Česmički, i kajkavskog književnika i leksikografa Jurja Habelića, pa njima pridodaje čakavskog pjesnika Ivana Ivaniševića, protestantskog pisca i tiskara Stjepana Konzula Istranina; zatim znamenite državnike, u Ugarskoj Stjepana Brodarića i Antuna Vrančića, u Turskoj pak Mehmeda Sokolovića; od znanstvenika povjesničara Dinka Zavorovića i Ruđera Boškovića. Uz njih je opisao i povijest obitelji Drašković s biografijama biskupa Jurja i grofa Janka Draškovića. Ovaj Zbornik namijenio je prvenstveno Matičinu čitateljstvu, za koje je izborom osoba i književnog stila ostvario čitko štivo. U "Opazkama" donio je povijesne i arhivske izvore, citate originala i bibliografiju. Knjigu je opremio poznatim grafikama istih, osim Česmičkog, a naslovnu stranu knjige slikom grofa Janka Draškovića. U predgovoru iznio je opet nekoliko značajnih misli, od kojih i ove: "Kao što sam mnogo godina, mislim ne bez koristi a s velikim trudom, mnoge ovakve životopise, **kao prilog za hrvatsku političku i književnu povijest**, ... ja sam u ovoj knjizi opisao život većinom u nas nepoznatih naših ljudi, a ipak bijahu ovo bez razlike velikani..." Zatim poručuje svojim kritičarima i sljedbenicima: "Ako ovi životopisi nisu onako napisani, kako bih bio napose ja, a sa mnom sigurno i mnogi drugi željeli, to neka se meni ne zamjeri, nego nestašici vrela, koja su nam većinom toli oskudna, da ne samo za **karakteristiku dotičnih osobah i odnošajah, u kojih su živjele**, nemamo upravo nikakovih podataka, nego mnogi puta i same njihove čine i događaje u njihovu životu moramo tek nagađati. Ja sam napisao onako, kako sam mogao i znao, pa od mene starca budi blagoslovljeno mojim našljednikom, da uz bolja vrela i prilike, uz ovu moju malu pripomoć i putokaz svomu narodu doskora život njegovih velikana što ljepše orišu, **i svojim književnim trudom** svoj obraz što bolje osvjetlaju. I K S"

Sedamdeset mu je godina, a osjeća se starcem. Bolest ga je nagrizla i smanjila mu stvaralačku snagu, kako to piše 7. kolovoza 1887. grofici Mariji Adamović²⁶: "... Meine fortwährende Kränklichkeit, die schon mehrere Monate dauert und mich in jeder geistigen Arbeit stört, verbunden mit der schweren Last des hohen Alters...". Knjiga "Glasoviti Hrvati.." njegovo je posljednje biografsko djelo i svojevrstni "Memento". Eto, nakon četrdesetčetirigodišnjeg biografičarstva nije u stanju zbog pomanjkanja vrela napisati biografije povijesnih velikana kako bi to on htio! Usprkos zaprekama on mudrošću znanstvenika povezuje hrvatsku kulturnu elitu s europskom tražeći uzroke tragičnih sudbina u spletu povijesnih zbivanja. Otkrivajući ulogu naših velikana u europskoj kulturi, utvrđuje u njoj i hrvatsku sastavnicu. Još uvijek vjeran moralnom postulatima svoje mladosti nastoji uzorima iz hrvatske povijesti djelovati na promjenu vrijednosnih stavova i na razvijanje osjećaja rodoljubne dužnosti. Po tim je načelima i dosljednim postupcima ostao doživotnim romantičarem, u najboljem smislu!

U Zborniku to ostvaruje kompozicijom i stilističkim sredstvima tako da među pojedinačne biografije ugrađuje i povijest obitelji Drašković s biografijom grofa Janka Draškovića, jedinoga suvremenika hrvatskoga narodnog preporoda kojim, kao antitezom tragičnim sudbinama velikana u tuđinskoj službi, veliča njegovu u domovini. Biografije gradi prema znanstvenoj metodologiji pa stoga svaka od njih ima sličnu strukturu: započinje genealogijom i uvjetima odrastanja i školovanja, vrstom i načinom službovanja, prikazom osobnih karakteristika u međuodnosima sa suvremenicima i uvjeta pod kojima su ostvarivali značajna djela. Središnje mjesto pripada prikazima njihovih ostvarenja ili zamisli. Naravno, sve to u granicama spoznaja i metoda suvremene znanosti. Umjesto društvenopovijesne analize Kukuljević daje široke panoramske preglede kulturnih i političkih zbivanja kao i osoba s kojima ta zbivanja bijahu povezana. U pripremnim radovima rabio je znanstvenoistraživačke metode: uz historijskokomparativnu još i genealošku, geografsku i kartografsku, analitičku i komparativnolingvističku. Zbog toga kao i znanstvene opremljenosti Zbornik se svrstava u biografiku, ali stilski i književnom porukom pripada i literarnoj biografiji. Kukuljević je osobno zaokupljen pitanjima narodnosti, posebno jezika, odnosom naroda prema svojim velikanima, kao i filozofskim pitanjima ljudske sreće te odnosom osobne časti i rodoljubne dužnosti. O svemu tome iznosi uz objektivne prikaze i svoje osobne stavove i sudove. Parafrazirajući Panonijev epigram, progovara o nestalnosti ljudske sreće i slave: „Rijetki su ljudi u povijesti svijeta, kojim bi sreća i slava do kraja života jednako vjerna ostala... da je svakom čovjeku dosta, da jedan put promijeni svoje prijašnje stanje, i da su blaženi oni koji su ga mogli promijeniti na bolje...” Kada pak razmotre Sokolićevo ubojstvo rukom suzemljaka iz Bosne, govori o sudbini naših velikana: "Tako se opetova i ovdje nesretna sudbina našega naroda, da svoje najslavnije ljude bud duševno ili tjelesno ubijamo, te tako sami sebi i svomu narodu spremamo grob." Na primjeru Vrančića sudi i o težini tuđinske službe: "Eto tužne slike iz života velikih i umnih Hrvata koji su stajali u tuđinskoj službi." Budući da narodnu pripadnost ne prosuđuje prema vjeri, već po porijeklu, bez vjerskih predrasuda ubraja Sokolića u Hrvate i njegov hercegovački jezik kojim se služe i na sultanovu dvoru naziva hrvatskim baš tako kao i hrvatske riječi bosanskog i hercegovačkog narječja u Mikaljinu "Slovníku". Ne odriče se isto tako ni prognanih hrvatskih svećenika stoga što su zaslužni za širenje hrvatske knjige, pa niti genijalnog avanturiste Pavla Skalića zbog zasluga za enciklopedistiku. Svoj sud o tome sažimlje u rečenici: "Žaliti je samo da se katolici onoga doba nisu ugledali u revnost protestanata glede širenja hrvatske knjige i hrvatskoga jezika.."

Zbog kompozicije knjige i stilističkih značajki prava je vrijednost ovog biografskog zbornika određena, poput svojevrsnog romana, cjelinom knjige kojom se ostvaruje književna poruka. O značenju Kukuljevićevih biografija

napisao je T. Smičiklas: ".. Tražeći pomno sveze izmed pjesnika i gradova, do-
vodi nas do utješne istine, da pjesnici naši nisu tek osamljeni ljubitelji hrvatske
vile pjevačice. On nam prikazuje literarne krugove i kulturno njihovo zem-
ljište, koje je kao životnu duševnu hranu potrebovalo pjesništvo hrvatsko. On
nam time htjede dokazati, da smo mi imali već u šesnajstom vijeku pravu
narodnu literaturu." On takvim svojim postupcima nije samo zadužio povijest
hrvatske književnosti, nego je svojim teoretskim postavkama i biografijama
utemeljio i suvremenu literarnu biografiju.

Izborom osoba iz hrvatske političke i kulturne povijesti i znanstvenim
pristupom pisanju biografija Kukuljević nije nadmašio svoje suvremenike
nego je i anticipirao postavke ovogovjekog pristupa pisanju i primjeni biografija.
"Glasoviti Hrvati.." primjer su mnogo kasnijeg znanstvenog proučavanja i
opisivanja "intelektualne elite" i duhovnog stvaralaštva na različitim po-
dručjima kulture, i još kasnijeg zahtjeva za proučavanjem uloge običnih ljudi u
duhovnom stvaralaštvu. Iako je Ivan Kukuljević Sakcinski bio visoko cijenjen
od svojih suvremenika iz znanstvenih i umjetničkih krugova, i bio je uključen u
poznati austrijski Wurzbartov biografski leksikon⁶⁷, Johnston je zanemario
njegove ideje i djela u prikazu "intelektualne i društvene povijesti Austrije i
Austro-Ugarske od 1848. do propasti Monarhije. To se prvenstveno može ob-
jasniti njegovim nepoznavanjem hrvatske političke i kulturne povijesti,
posebno državno-pravnih odnosa s Ugarskom, ali i činjenicom da nije raspo-
lagao ni kritičkom biografijom Ivana Kukuljevića Sakcinskog.

Biografska građa i autobiografski zapisi Ivana Kukuljevića Sakcinskog

Za žaliti je što Ivan Kukuljević Sakcinski nije dospio napisati prema svo-
jim postavkama zamišljenu autobiografiju. O toj zamisli govorio je biografu T.
Smičiklasu sin Božidar pl. Kukuljević Sakcinski, a to potvrđuju i bilješke iz
očeve ostavštine s oznakom "Za moju biografiju"¹⁰. Najboljim dokazom je Ku-
kuljevićeva sveukupna ostavština u kojoj je čuvao sve: od obiteljske i osobne
arhive, mladenačkih dnevnika i književne ostavštine, političkih govora i čla-
naka, ogromne korespondencije pa sve do svakodnevnih bilješki. Zbog zlos-
retnih okolnosti ta je građa sada manjkava, neobjedinjena i velikim dijelom
neobrađena. Pohranjena je u zagrebačkim arhivima (DAH i HAZU) i u
Sveučilišnoj i nacionalnoj biblioteci (SNB) te u Varaždinskom muzeju
(GMV) i Povijesnom arhivu (PAV). Uz to se pojedini dijelovi ostavštine na-
laze u obiteljskim arhivima razgranate obitelji Kukuljevića Sakcinskih, ali
nešto je, nažalost, propalo.

Poznato je kako se je Kukuljevićevom ostavštinom služio njegov biograf
Tade Smičiklas⁷. Tri godine nakon objavljivanja te biografije postade Božidar
pl. Kukuljević Sakcinski oporučnim nasljednikom očeva bratića Ladislava Ku-

kuljevića Sakcinskog po kojem je baštiniio vlastelinstvo Ivanec s dvorcem. Preselivši se u njega, smjestio je očevu ostavštinu u kulu dvorca uz ostalu obiteljsku arhivu. Urušavanjem te kule 1927. godine nastradala je i pohranjena ostavština. Pojedini dijelovi zadržani su u obiteljskim arhivima Kukuljevićevih potomaka, a veći je dio pohranio Božidarev sin Radovan u svoju kuriju u Vidovcu i poklonio ga 1939. Muzeju grada Varaždina. Osnivanjem Povijesnog ahriva predana mu je nesređena arhivska građa. Tada je, sređena korespondencija od značenja za politički i književni rad²⁴, dok je preostala pomiješana s još nesređenom ostavštinom obitelji Kukuljevića Sakcinskih. Muzej je zadržao osobne predmete i književnu ostavštinu. Ladislav Šaban poklonio je Arhivu HAZU svoj dio Kukuljevićeve ostavštine¹².

Ivan Kukuljević Sakcinski je 1860. godine stavio na raspolaganje biografsku građu Đuri Deželiću²³ radi pisanja biografije "Ivan Kukuljević Sakcinski". Nakon toga je, između 1861. i 1865. god. Kukuljević napisao Nacrt za povijest obitelji Kukuljevića Sakcinskih "Die Geschichtliche und Genealogische Skizze der Familie Kukuljević aliter Bassani de Sacci" s kratkom očevom biografijom i prikazom imovinskog stanja. Mladenačku autobiografiju započeo je pisati za uvod u svoj prvi dnevnik 1834. god. starinskim književnim jezikom i pravopisom. Nastojeći je osuvremeniti prepisuje je 1836. godine, i opet kao "Uvod" u dnevnik "Svakidašnji događaji"¹². Ta se verzija razlikuje od prve po izmijenjenom navodu rodnog mjesta, za koje sada umjesto grada Varaždina piše određenije: "U Selo Jurketinec na lepoi ravnici ne daleko od kraljevskog Varaša Horvatzke zemlje Varaždina ležečem, ter u ondašnjem dvoru Otza moga rodil se jesem." Nakon kratkih podataka o roditeljima prelazi na anegdotsko prikazivanje najranijeg djetinjstva u obiteljskom dvorcu Jurketinec i tako nastavlja dalje opisivati svoje osnovnoškolsko doba kod očevih prijatelja župnika, najprije u Zajezdi kod Josipa Markulića, a onda u Varaždinskim Toplicama kod Andrije Golubića (gdje je polazio "Učilnicu" 1824.-25. za učiteljvanja Nikole Martinića¹²). Anegdotski prikazuje i gimnazijsko školovanje, najprije tromjesečni boravak u "fraterskom kloštru" i onda preseljenje u zagrebački kr. plemićki konvikt gdje provodi sedam godina.

Anegdotski zapisi otkrivaju najsnažnije Ivanove doživljaje u djetinjstvu i mladenaštvu, od kojih su nezanemarivi oni koji su vezani uz majčinu bolest i smrt, a osim osjećaja tuge i čežnje za domom javlja se i osjećaj krivnje zbog "zločestoće", misleći pri tom na svoju živahnost i dječeačke nestašluke. Osim ove autobiografije najvažniji je autobiografski zapis njegovo pokajničko pismo ocu kojim ga moli za dozvolu da napusti vojsku. Uz ove, najviše autobiografskih zapisa sadrže njegovi dnevnici i pisma. Dnevnike je vodio uredno, uz manje prekide od 17. travnja 1834. do 13. siječnja 1840. godine u ukupno sedam svezaka. Za razliku od autobiografije, njih je pisao uz nadnevke iskreno i prostodušno tako da oni se odlikuju bogatstvom činjenica. Rabili su ih za pisanje Kukuljevićeve biografije Tade Smičiklas i sin Božidar pl. Kukuljević

Sakcinski¹. Mirjana Despot¹⁴ obradila je svezak I. i II. u radu "Mladenačka autobiografija Ivana Kukuljevića". Ostale sveske sredio je vremenski, sadržajno i po mjestu pohrane Ladislav Šaban¹⁵ te je prema dnevničkim zapisima izradio korisne preglede mjesta službovanja, putovanja i dopusta, redosljed svezaka prema vremenskome slijedu i mjestima pohrane. Zatim je dao kratke prikaze susreta i druženja s osobama iz političkih i kulturnih krugova u tome austrijskom razdoblju njegove vojničke službe i posebno podatke o nastajanju njegovih književnih radnji.

Da bi se autobiografski i dnevnički zapisi mogli upotrijebiti kao biografska građa, izvršila sam provjeru njihove pouzdanosti. Budući da su međusobno povezani i da ne odstupaju od građe iz obiteljske ostavštine, mislim da su pouzdan izvor za proučavanje biografije Ivana Kukuljevića Sakcinskog.

Ivan Kukuljević pisao je i čuvao svoje mladenačke dnevničke kao dokumentaciju. Neke lirske zapise ugradio je kasnije u svoje mladenačke literarne radnje, ulagao u zbirke ili ih kasnije preradio za svoje "Različita djela". Prepisane pjesme iz tih dnevnika obično bi u njima prekrizio. Ladislav Šaban je upozorio kako dnevnicu nisu jedini izvor za proučavanje razvoja njegova književnog stvaralaštva. Razvojno gledajući, Kukuljevićevi književni interesi i beltristički pokušaji mogu se pratiti od gimnazijskih dana, kada je na Mikloušičev poticaj i sam započeo nešto hrvatski pisati, ali od toga se sačuvalo nije ništa. Od sačuvanih pjesama sedam je njemačkih iz godine 1833. pa stoga poznata pjesma "An Croatien" nije njegov pjesnički prvenac! Isto tako niti pjesma "Vojak domovini" nije njegova prva hrvatska pjesma, nego je to pjesma "Pastir" koju je popratio zapisom 19. prosinca 1835. ".. und machte auch zugleich zum erstenmahle ein kroatisches Gedicht unter dem Titel Pasztir". Nakanu da već tada piše hrvatskim jezikom potvrđuju i prozni radovi. Pripovjetku "Jelena oder das Thal bei Teplitz" piše krajem te godine, ali je prepisuje hrvatskim u posebni svezak pod naslovom "Jelena ili Dolica kod Bednje" dovršivši je 5. travnja 1836. uz, najvjerojatnije, posvetni napis ispod akvarelne ilustracije prepoznatljivih topličkih motiva: "Tamo hoćemo ljubezni Otac" i mi utehu našu ter ako moguće preljublenog mira iskati." Pogotovo to svjedoči njegova rukopisna zbirka "Bég Bele" posvećena njegovu odgajatelju, topličkom župniku Andriji Golubiću. Igrokaz "Bég Bele"¹⁶ napisao je starinskim književnim hrvatskim jezikom i pravopisom u svega tri dana: od 16. do 19. siječnja, i to u Požunu. Čistopis je dovršio 21. siječnja i pripremio ga za uvez tako da je igrokazu pridodao poglavlje "Pjesme" u koje je uvrstio tri pjesme napisane u prosincu: Pastir, Večernica i Vojnik domovini. U zbirku je uložio opširnu posvetu uz potpis: "Njihov zahvalni negdašnji Učenik Ivan od Kukuljević Cadet".¹⁷

Nagovorom biskupa Mirka Ožegovića odabrao je iz te zbirke pjesmu "Vojnik domovini" i poslao je uredništvu Danice kao "Vojak domovini". Značenje rukopisne zbirke "Bég Bele" je višestruko: prvenstveno dokazuje kako je to,

zapravo, Kukuljevićev dramski prvijenac, zatim pomiče početka hrvatskoga pjesničkog i dramskog stvaralaštva na godine 1835.-36. pod utjecajem očeva rodoljubnog kruga. Kako je Lj. Gaja upoznao tek 1837., zaista je već tada mogao imati "nekoja djela" i pjesme za koja piše da mu ih je Gaj pokazao i neke prodao za Danicu. I sestrično pismo iz Tonimira od 28. prosinca 1836. kojim javlja kako su čitali njegova "Razna Djela Ilirska" potvrđuje o hrvatskim raznolikim djelima, a kako ih je pripremao, to pokazuje "Bég Bele". Smičiklas je s nevjericom gledao na zapise o njima: "Pa zar ih je već god. 1836. imao gotove? Nije, nego si je u svom mladenačkom poletu tek laskao, kako će to izgledati, kada budu njegova djela u više svezaka štampana".⁷ Nije ni čudo kad se za igrokaz "Beg kralja Bele ili osveta ilirska" zna samo po dnevničkom zapisu iz 1838. godine. Ovu rukopisnu zbirku pronašla sam među nesređenom ostavštinom u Povijesnom arhivu Varaždina, gdje nije bila zapažena prilikom izdavanja Kukuljevićeve književne ostavštine za potrebe Muzeja.

Iste godine nastala je i poznata drama "Juran i Sofija" najprije njemačkog naslova "Schlacht bei Sissek". To svjedoči dnevnički zapis od 12. studenog 1836. kojeg dana je primio iz Tonimira od sestre Ljubice povrat toga njemačkog rukopisa. Odmah ga prepisuje hrvatskim starinskim načinom, kakvim zapisuje: "Danas sam doveršio pozorišče moje Boj kod Siska", i to već 9. prosinca! Po zapisima se može pratiti i razvoj ovih igrokaza. "Boj kod Siska" razrađuje tijekom 1837. pod naslovom "Die Türken bei Sissek" nadajući se kako će to djelo biti prihvaćeno u bečkom kazalištu. Dovršava ga u siječnju 1838. i predaje prijatelju Uffu Hornu s molbom da ga pripremi za prikazivanje u Carls Theatru. Horn mu je dao romantičniji naslov "Juran und Sophie oder die Helden Iliriens".

Istodobno kad završava ovu dramu vraća se svome igrokazu "Bég Bele" te mu mijenja naslov 21. siječnja 1838. u "Kralja Bele beg ili osveta ilirska". Tiskan je tek 1841. godine pod novim naslovom "Stjepko Šubić", a u III. knj. Različitih djela dobiva konačan naslov "Poraz Mongolah".

Drama "Juran i Sofija" objavljeno je krajem 1838. i po tome joj kao i po praizvedbi pripada prvenstvo, ali stvarni dramski prvijenac "Bég Bele". Taj se je igrokaz prikazivao u Zagrebu već 1840., u Varaždinu s proljeća 1841., a u Krapini 1842. godine.

Istodobno pripremanje konačnih verzija ovih dramskih djela isključuje pretpostavku kako je uspjeh "Jurana i Sofije" potaknuo Kukuljevića da piše i drugu dramu "Stjepko Šubić."

Kao što vidjesmo, Kukuljević je već od 1835. pisao hrvatskim, ali i njemačkim jezikom. Postoji mišljenje kako je u pravilu sve najprije pisao njemačkim pa onda prevodio na hrvatski, i to loše jer da je taj jezik navodno zaboravio. Da tako nije, i opet svjedoči "Bég Bele" i bliže mu vremenski hrvatske pjesme. Najranije hrvatske tekstove pisao je starinskim književnim

jezikom i pravopisom, onako kako je znao, što dokazuje da ga nije zaboravio. Baš u vrijeme njegove odluke da se uključi u hrvatsku književnost u Hrvatskoj se pod Gajevim utjecajem uvodi novi književni jezik s izmijenjenom grafijom. Ivan Kukuljević se stoga ne uspijeva odmah uklopiti u nova književna strujanja - uredništvo Danice nije objavilo pjesmu *Vojak domovini*. Ali on ne odustaje, već se trudi da ovlada njime, dakle, uči novi književni jezik štokavskog narječja, a ne svoj, navodno zaboravljeni materinski govor! Svoje rane njemačke pokušaje, kao i svoje prijevode hrvatskih pjesama na njemački, pisao je najvjerojatnije s nakanom da ih objavi u Austriji, ili samo radi predstavljanja prijateljima. Njemačkim jezikom pisao je osobama koje nisu bile vične hrvatskom pismu, pa tako i sestri Ljubici koja je bila vješta njemačkom, a manje hrvatskom književnom jeziku. Voljenoj sestri i svojoj glavnoj savjetnici šalje najprije svoje njemačke tekstove radi njemačkog mišljenja, ali i jezičnih ispravaka, no kasnije joj dostavlja i hrvatske s molbom da mu i ona uzvraća hrvatskim pismima. "Da ti želju ispunim i po tom pokažem, kako te ljubim, tak se oču skupa zeti i akoprem s teškom mukom tebi vender vu našem narodnom jeziku pisati" uzvraća mu ona 28. prosinca 1836.⁷

Njemački piše igrokaz zbog toga što se nada kako će Horn dogovoriti prikazivanje u bečkom Carls Theatru i zbog toga traži pomoć jezičnog stručnjaka, kao što to čini i za pripremanje hrvatskog izdanja drama "Juran i Sofija" i "Poraz Mongolah" u Hrvatskoj.

Dnevnici omogućuju i praćenje razvoja književnih i znanstvenih interesa. U Beču je već početkom 1839. god. proučavao u bečkoj carskoj knjižnici stare hrvatske pisce "...koje sam počeo prepisivati i lasno je da je jednom na svetlo izdam." Iz tih dana sačuvala su se dva sveska vlastoručnih izvadaka iz djela tih pisaca. Vjerojatno je već tada zasnovao svoj "Abecedni imenik".¹⁵

Iz naprijed navedenih primjera vidjeli smo koliko su dnevnički zapisi o književnom stvaralaštvu povezani s korespondencijom i njegovom književnom ostavštinom, pa ćemo stoga još razmotriti biografske podatke i autobiografske zapise u njegovim pismima iz triju značajnih životnih razdoblja. Uz Kukuljevićeve mladost vezana su mnoga pisma upućena iz Tonimira. To su ponajprije očeva i sestrina pisma iz vremena njegova školovanja i vojničke službe, a kasnije i pisma od oca i njegove supruge Kornelije. Vrativši se iz vojske 1842. godine Ivan Kukuljević često boravi na Tonimiru. Iz te godine je i lirsko pismo koje je uputio prijatelju Dragutinu Rakovcu a u kojem je uz opis ljepote prirode iznio i svoj stav prema prirodi i romantizmu ovako: "Sanjarstvom zove svjet podobne čuti, koj sada u prstih mojih nosim, ako je ovo sanjarstvo, ako je ovo san, onda nije ništa istinita na svjetu - ja bi u takvom snu, s takvom slatkostju u prsijuh, kroz vjekove živjeti htio."¹⁹

Godine 1845. postao je varaždinskim kotarskim sucem i sljedeće je na Tonimiru osnovao svoju obitelj. Na Tonimiru je pripremio i IV. knjigu

Različitih djela. Svoju III. knjigu, drame, poslao je uz posljednji broj zabranjenog časopisa "Branimir" Nikoli Tommaseu s molbom²⁰: "Milo bi mi bilo **da izvolite vi vaš oštar i umni sud o ovima igrokazima saobčiti meni**, da se znam u buduće čuvati velikih pogrešakah mojih". Tommaseo je doista u travnju 1845. poslao opširnu talijansku kritiku za drame "Gusar" i "Poraz Mongolah". Na nju se tek radi uljudnosti Kukuljević osvrće nakon što je objavio IV. knjigu, koju mu kani poslati.

Na kraju pisma stoji: "Vaša kritika o mojoj trećoj knjizi, koju mi poslati dobrotu imaste, pisana je takovim istinitim i dubokim razsudjenjem da se ja, kao nevešt mladić svome učitelju, vama samo pokloniti, i na onom trudu kog imaste kad ovu kritiku pisaste i moju knjigu čitaste, najljubaznije zahvaliti imam." Tu kritiku, koja je trebala biti prijateljski savjet, Tommaseo je ipak objavio! Ostali dio pisma se na prvo i drugo izdanje Tommaseovih "Iskrica" i rasprodaju njegovih knjiga u Zagrebu. 1848. god. Kukuljević u žurbi javlja Tommaseu neka im piše u Zagreb "jer mi smo sada slobodni, otrešli smo okrutni jaram". Ali zanos se dolaskom apsolutizma pretvorio u ogorčenje te se Kukuljević povlači iz javnoga života i **u svome domu na Tonimiru posvećuje se književnome i znanstvenome radu**. Pripremajući izdavanje djela starih hrvatskih pjesnika, 1856. piše Franji Račkom²¹ kako upravo obrađuje Marka Marulića. Ovim se primjerima iz korespondencije potvrđuje uloga Tonimira u njegovu stvaralaštvu, i kao nadahnuće i kao mjesto djelovanja, pa stoga nema mjesta tvrdnji da je Kukuljević u apsolutističko doba to ostvarivao u svome dvorcu u Ivancu²², koji mu, uostalom, nikada nije pripadao! Sljedećim primjerima osvijetlit ćemo povratak u javni život i okolnosti pod kojima je napisana Mirkovićeva biografija "Ivan Kukuljević Sakcinski". Šezdesetih godina javilo se zanimanje i za živuće književnike. Potaknuti Kukuljevićevim primjerom mladi književnici iz kruga sjemeništara željeli bi također pisati "kritičke biografije" pa mole Kukuljevića za savjete, za "data" i literaturu, što on susretljivo čini, a oni mu šalju priloge za "Slovník", "Ogovore" za Arhiv i pojedine svoje biografske priloge²⁴. Po značenju je najvažnija korespondencija s Đurom Deželićem koji ga u pismu od 26. svibnja 1860. najprije izvješćuje što su za "Kačićev album" već pripremili Slavoljub Perok, Blaž Lorković i Ivan K. Tkalčić, i onda kako bi on rado pisao biografiju o njemu (Kukuljeviću). "Bilo bi mi najmilije, da mogu prema okolnostima što ljepše i što točnije napisati Vaš životopis, ako ga nije već tko drugi poslao u album. Dajte si dragi gospodine! toliko vremena i izvjestite me, što bi mi vriedno u javnost reći o mužu, koj ima riedki popularitet, koga množina srdacah iskreno štuje i komu je sva učeća se mladež s počitanjem kano sliepa priklonuta. Izviestite o tom onoga, koj Vas cielom dušom štuje i cielim srdcem ljubi. Ja se nadam, ako već sbilja nije me tko pretekao, da ću to od Vas izprositi". Kukuljević ga nije izvjestio nego ga je **opskrbio biografskom građom**, na kojoj mu se 10. listopada ovaj zahvaljuje i vraća mu "stvari" pošto je ispisao sve što je trebao, a tri govora do-

slovce. Već 30. listopada Deželić upućuje pismo Kukuljeviću kojim najavljuje objavljivanje biografije. "Grdi glasovi kolaju i ocrnjuju Vas i druge prvake... iskreno Vas štujući, boli me što Vam se krivica djela, te premda sam Vam još u mom posljednjem listu očitovao, da ću Vašim životopisom počekati još dvie godine, dok ne postanem pop i nedobijem slobodnji krug, evo okolnosti do-prinješe, da sam odustao od misli i mnijem, jer je baš sada izaći s njim na vid-jelo..." Potom mu predlaže da je objavi pod pseudonimom Mirković, sam ili s Albrechtom. Biografija je objavljena 1861. godine, što je krivo protumačeno kao da je pisana prigodničarski povodom Kukuljevićeve imenovanja županom.

U posljednjim godinama života Kukuljević se dopisivao s grofom Julijem Janovićem Daruvarskim i njegovom kćerkom Marijom pl. Adamović, koja se zanimala za genealoške podatke o obiteljima Drašković, Janković i Adamović. U četiri sačuvana pisma vidi se način njegova rada na proučavanju genealogije hrvatskih plemićkih obitelji sve do kraja života, ali ona sadrže i njegove stavove i sudove o biografijama, hrvatskom jeziku i hrvatskoj knjizi, pa i o osobnome zdravstvenom stanju. U pismu grofici od 13. veljače 1886. ispričava se što kasni s obavijestima opravdavajući to svojom zauzetošću pripremanjem znanstvene rasprave "Priorat Vranski..." i književnog djela "Glasoviti Hrvati prošlih vremena" o kojem piše: "sodann für den litterarischen Verein einen kleinen Plutarch mit Biographien unserer berühmten Männer..." Prikazujući joj istražene podatke o obiteljima Zrinjskih i Frankopana, odjednom usred njemačke rečenice prelazi na hrvatski "...jer ne dvojim, da ćete Vi milostivna grofice kao Slavonka, naše knjige ipak razumjeti i rado čitati", pa onda opet uljudno nastavlja njemačkim. U sljedećem pismu, 9. travnja 1886. odgovara joj na pitanje o korijenima drame "Zrinji". Uz predočene genealoške podatke o Heleni Zrinjski on "tragediju" Jelene i Juranića u Sigetu otvoreno naziva opjevanom legendom, što je u skladu s njegovim stavom da treba pisati "kritičke biografije". Posljednje pismo datirano je 7. kolovoza 1887. Započinje naprijed citiranim opisom njegove bolesti i duševnog stanja. Iz upravo objavljene knjige "Glasoviti Hrvati..." prilaže joj opet separat o povijesti obitelji Drašković za koju je korisno upotrijebio i od grofice mu poslana spise. U Kukuljevićevoj ostavštini zatečena je velika zbirka grbova i genealoških i biografskih podataka koju spominje u ovim pismima. Ona su dokazom koliko je sve do kraja života ozbiljno pristupao pisanju svojih biografija.

SAŽETAK

Ivan Kukuljević Sakcinski utemeljio je hrvatsku suvremenu biografiju, i kao njen teoretičar i kao pisac biografskih monografija i biografskih zbornika. Znanstvenim raspravama pridonio je razvoju biografske i povijesti hrvatske književnosti, a biografskim leksikonom utemeljio je i povijest umjetnosti. U

hrvatsku književnost uveo je usporedne literarne biografije nastojeći stvoriti "hrvatskog Plutarha". Njegove znanstvene postavke bliske su zahtjevima moderne biografije, a ostvarivao ih je prema znanstvenim spoznajama i mogućnostima svoga vremena.

Korisno bi bilo prirediti kritičko izdanje zbornika "Glasoviti Hrvati prošlih vjekova".

Autobiografski i dnevnički zapisi su pouzdani, ali ne i jedini izvori za proučavanje osobnog, književnog i političkog razvoja Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Mladenački dnevnicu tek dopunjeni književnom ostavštinom i korespondencijom pokazuju kako je mladi Kukuljević već u 1835.-36. godinama ostvario svoje hrvatske pjesme i prve dramske pokušaje: prva rukopisna zbirka s igrokazom "Beg Bele" i pjesmama nastala je početkom 1836. a krajem iste godine i prva hrvatska verzija kasnije drame "Juran i Sofija" naslovljena tada "Boj kod Siska".

Radi izrade kritičke biografije Ivana Kukuljevića Sakcinskog bilo bi potrebno da se hitno objedini njegova ostavština, koju bi onda trebalo svesrano proučiti i pojedine značajne njene dijelove, pogotovo korespondenciju, objaviti.

Zusammenfassung

Ivan Kukuljević Sakcinski hat die kroatische zeitgenössische Biographie gegründet, sowohl als Theoretiker als auch als Verfasser biographischer Monographien und biographischer Sammelwerke. Mit seinen wissenschaftlichen Abhandlungen hat er zur Entwicklung der Biographie und der kroatischen Literaturgeschichte beigetragen und mit dem biographischen Lexikon hat er auch den Grundstein für die Kunstgeschichte gelegt. In die kroatische Literatur hat er vergleichende Biographien eingeführt, in der Bemühung den "kroatischen Plutarh" zu erschaffen. Seine wissenschaftlichen Grundsätze sind den Forderungen moderner Biographie sehr naheliegend, und verwirklicht hat er sie, den wissenschaftlichen Erkenntnissen und Möglichkeiten seiner Zeit gemäss.

Es wäre von Nutzen eine kritische Ausgabe des Sammelwerkes "Berühmte Kroaten vergangenen Jahrhunderte" auszuarbeiten.

Die Aufzeichnungen in Autobiographien und Tagebüchern sind zuverlässige, aber nicht einzige Quellen für die Untersuchung der persönlichen, literarischen und politischen Entwicklung von Ivan Kukuljević Sakcinski. Die Tagebücher aus seiner Jugendzeit zeigen, erst mit dem literarischen Nachlass und der Korrespondenz vervollständigt, dass der junge Kukuljević schon 1835 - 36 seine kroatischen Gedichte und seine ersten Dramaversuche geschaffen

hat: die erste Manuskriptensammlung mit dem Schauspiel "Beg Bele" und mit Gedichten ist Anfang 1836 entstanden und Ende desselben Jahres auch die erste kroatische Version des späteren Dramas "Juran i Sofija" (Juran und Sophia) damals unter dem Titel "Boj kod Siska" (Der Kampf bei Sisak).

Zum Zwecke der Verfassung einer kritischen Biographie von Ivan Kukuljević Sakcinski wäre es notwendig, dringend seinen Nachlass zusammenzulegen, ihn dann gründlich zu untersuchen und einige wichtige Teile davon, insbesondere die Korrespondenz, zu veröffentlichen.

BILJEŠKE

1. Biografija Ivana Kukuljevića Sakcinskog pisali su:
 - Stjepan Mirković, Ivan Kukuljević Sakcinski, Zagreb, 1861.
 - Tade Smičiklas: Život i djela Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Zagreb, 1892. (pos. ot. iz Rada JAZU 110)
 - Božidar Kukuljević Sakcinski: Mladost Ivana pl. Kukuljevića Sakcinskoga, Zagreb, 1917. (pos. ot. iz Prosvjete)
 - Miroslav Kurelac: Ivan Kukuljević Sakcinski - Život i djelo, Radovi (kritički prikaz) Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, 1994.
2. Enciklopedija Jugoslavije, knj. I., str. 573., LZ SFRJ, Zagreb, 1955. knj. V., str. 444., LZ SFRJ, Zagreb, 1962.
Enciklopedija likovnih umjetnosti, knj. III., LZ SFRJ, Zagreb, 1964.
Enciklopedija leksikografskog zavoda, knj. I., str. 495, LZ, Zagreb, 1955. Ivan Kukuljević
3. Jakša Ravlić: Hrvatski narodni preporod, knj. II., MH-Z, Zagreb, 1965.
4. Milorad Živančević - Ivo Frangeš: Ivan Kukuljević, Povijest hrvatske književnosti, knj. IV., Liber-Mladost, Zagreb, 1975.
5. Mirjana Gross: Pogovor, u knjizi W. Johnstona "Austrijski duh" Globus, Zagreb, 1993.
6. William M. Johnston: Austrijski duh - Intelektualna i društvena povijest, NZ Globus, Zagreb, 1993.
7. Tade Smičiklas: Život i djelo Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, Zagreb, 1982. (pos. ot. iz Rada JAZU, 110)
8. Ivan Kukuljević Sakcinski: Bibliografija Jugoslavenska, knj. I., Bibliografija Hrvatska, Tiskane knjige, Zagreb, 1960. i Dodatak, 1963.
(Suradnici: prof. Vinko Pacel i Antun Mažuranić)
9. Ivan Kukuljević Sakcinski: Glasoviti Hrvati prošlih vjekovah, MH, Zagreb, 1886.
10. U Povijesnom arhivu Varaždin, među nesredenom ostavštinom, postoji bilješka na komadiću papira "K mojoj Biografiji". Odnosi se na njegov izbor za prisjednika sudbenoga stola Križevačke županije, 2. rujna 1844. god.
11. U Zagrebu: Državni arhiv Hrvatske, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. U Varaždinu: Gradski muzej Varaždin, Povijesni arhiv Varaždin.
12. Ostavština Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Dodatak, A HAZU Dnevnicu IV i V
B. Filipan:
 - Očinski dvorac Jurketinec otkupio je Antun Kukuljević još 1814. godine, a kako je Ivan Kukuljević uveden i u knjigu krštenih pripadne župe Maruševec svega nekoliko dana nakon što je kršten u Varaždinu, obitelj Kukuljević Sakcinski živjela je u godini Ivanova rođenja u Jurketincu, a ne u Varaždinu.
 - Zapis u Dnevniku IV br. 1 b glasi: 20. (Mai! 1836.)
"Danas popoldan šetuvaša ja u Toplitze kuda sam školnika Martiniča pohodio stupeču u njegovu kuću zpomenu sames na vremena perve mladosti moje pokleodob pred 12 godinama ja u ovu kutju u Učilnicu hodiše ter vnoge norie radiše na koje mene i sada on zpomenuše"
13. Pismo je objavio T. Smičiklas (br. 7), ali L. Šaban ga nigdje nije pronašao. (br. 15)
14. Mirjana Despot: Mladenačka "Autobiografija" Ivana Kukuljevića, Bulletin JAZU, VIII, 1960.

15. Ladislav Šaban: Dnevnički zapisi iz mladih dana Ivana Kukuljevića Sakcinskog, *Historijski zbornik*, god. XXXV(1) (po. ot)
16. Ivan Kukuljević Sakcinski: Bég Bele, rukopis u tvrdom platnenom uvezu, PAV: Ostavština ob. Kukuljevića Sakcinskih, bez sig.
17. Božena Filipan: Kukuljevićev dramski prvenac "Bég Bele" posvećen Andriji Golubiću, varaždinsko-topličkom župniku, *Hrvatski kajkavski kolendar 1996*, Čakovec, 1995.
18. Gajeva Danica javlja 8. svibnja 1841. god. da je u Varaždinu igran hrvatski igrokaz "Bela IV, kralj Ugarski u Dalmaciji". To je najvjerojatnije jedan od naslova Kukuljevićeva igrokaza. (B. F.)
19. Pismo je objavio B. Kukuljević Sakcinski (br. 1)
20. Jean Dayre: Kukuljević i Tommasseo, Prikazana su neobjavljena pisma iz Tommasseove ostavštine, koja se čuvaju u Narodnoj Biblioteci u Firenci (svežanj 92. 115 i 178)
21. Korespondencija IKS - F. Rački, (1856-69) br. 928-975
22. Mladen Ščitaroci: Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, ŠK, 1991. Ivan Kukuljević je baštinió očinsko dobro s kurijom Tonimir 1851. i posjedovao ga do pred kraj 1867. god. Posljednje životne godine radio je izvan Zagreba u Puhakovcu! (B. F.)
23. Stjepan Mirković (Đuro Deželić) Ivan Kukuljević Sakcinski, Zagreb, 1861.
24. Korespondencija Ivana Kukuljevića Sakcinskog, PAV Đuro Deželić (1860.-68.) br. 202-214
Slavoljub Perok (1862.-65.) br. 883-885
Tkalčić I. Krstitelj (1860.-85.) br. 1167-1172
Adolf Wisert prikazao je pohranjenu i sredenu korespondenciju u PAV u radu "Arhiv Ivana Kukuljevića-Sakcinskog." Usporedivši je s citiranim pismima u Smičiklasovoj biografiji utvrdio je koja od njih manjkaju.
25. Trpimir Macan: Osvrt na važniju literaturu o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom.
26. Julije Kempf: Četiri pisma Ivana pl. Kukuljevića Sakcinskoga, u: Dr. J. Matasović: *Narodna starina*, sv. 8. III. knj. 2. br. Fotokopiju ovoga rada kao i onog o pismima Tommasesu dobila sam dobrotom gosp. Ivana Rabuzina, na čemu se iskreno zahvaljujem!
27. Odnosi se na dva njegova priložena separata o Zrinskim i Frankopanima

Primljeno: 1196-2-6